

ZAKLJUČNO POROČILO
O REZULTATIH OPRAVLJENEGA RAZISKOVALNEGA DELA
NA PROJEKTU V OKVIRU CILJNEGA RAZISKOVALNEGA
PROGRAMA (CRP) »KONKURENČNOST SLOVENIJE 2006–2013«

REPUBLIKA SLOVENIJA
JAVNA AGENCIJA ZA IZVEDBO
NOSILEC JAVNEGA POSEBNEGA
PROGRAMA (CRP) »KONKURENČNOST SLOVENIJE 2006–2013«

I. Predstavitev osnovnih podatkov raziskovalnega projekta:

1. Naziv težišča v okviru CRP:

Moderna socialna država in večja zaposlenost

Šifra zadeve:	63113-312	2006
Projeto:	- 4 - 11 - 2008	
Podpis:	OMO	
Vrednotenje:	(11)	

2. Šifra projekta:

V5-0286

3. Naslov projekta:

Položaj seniorjev - ekonomske in socialne posledice staranja prebivalstva

3. Naslov projekta

3.1. Naslov projekta v slovenskem jeziku:

Položaj seniorjev - ekonomske in socialne posledice staranja prebivalstva

3.2. Naslov projekta v angleškem jeziku:

Position of old people – economic and social consequences of ageing of population

4. Ključne besede projekta

4.1. Ključne besede projekta v slovenskem jeziku:

Generacija 50+, staranje prebivalstva

4.2. Ključne besede projekta v angleškem jeziku:

Generation 50+, ageing of population

5. Naziv nosilne raziskovalne organizacije:

Inštitut za ekonomska raziskovanja, Ljubljana

5.1. Seznam sodelujočih raziskovalnih organizacij (RO):

6. Sofinancer/sofinancerji:

Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve

7. Šifra ter ime in priimek vodje projekta:

13547

Jože Pavlič Damijan

Datum: 29.9.2008

Podpis vodje projekta:

Dr. Jože Pavlič Damijan

Jože Damijan

Podpis in žig izvajalca:

dr. Boris Majcen, direktor

Boris Majcen

II. Vsebinska struktura zaključnega poročila o rezultatih raziskovalnega projekta v okviru CRP

1. Cilji projekta:

1.1. Ali so bili cilji projekta doseženi?

- a) v celoti
 b) delno
 c) ne

Če b) in c), je potrebna utemeljitev.

1.2. Ali so se cilji projekta med raziskavo spremenili?

- a) da
 b) ne

Če so se, je potrebna utemeljitev:

2. Vsebinsko poročilo o realizaciji predloženega programa dela¹:

Izhodišče in opredelitev problema: proučevanje povezav med zdravjem, ekonomskim položajem in socialnim vključevanjem ter pomočjo prebivalstva, ki se stara, je eden od najbolj pomembnih mednarodnih raziskovalnih izzivov. Potrebno je večje poznavanje o izkušnjah posameznikov v zvezi z načrtovanjem, prehajanjem v in življenjem kot upokoјencev. Pri tem pa ne smemo pozabiti dejstva, da se celotno prebivalstvo stara in življenjsko pričakovanje daljša – sprašujemo se kako je le-to povezano z dobrim zdravjem, primernimi ekonomskimi pogoji in končno tudi z dobro kvaliteto življenja teh ljudi. Ukrepi, povezani s pomočjo (medicinsko, socialno ali ekonomsko) starejšemu prebivalstvu tako postajajo vse bolj pomembni za vlade, oblikovalce raznih politik, kot tudi za raziskovalce.

Cilji projekta so bili naslednji: a) Identifikacija kanalov ekonomskih in socialnih vplivov procesa staranja prebivalstva na ravni države in ocena teh vplivov s predlogi ukrepov politik, b) Priprava informacijskih, programskih in metodoloških osnov za ugotovitev ekonomskega in socialnega položaja starejših prebivalcev (seniorjev, 50+) na osnovi doslej razpoložljivih podatkovnih baz in evidenc in prvi predlogi ukrepov ekonomskih in socialnih politik, c) Metodološka priprava za izvedbo obsežnega vprašalnika o položaju, aktivnostih in potrebah seniorjev, mednarodno primerljivega, z namenom vključitve Slovenije v projekt SHARE.

V prvem obdobju je bilo raziskovalno delo usmerjeno predvsem v naslednje dejavnosti:

- Pregled literature
- Analiza stanja glede raziskanosti teme (state of the art report)
- Identifikacija kanalov ekonomskih in socialnih vplivov staranja prebivalstva
- Ocena ekonomskih in socialnih vplivov staranja prebivalstva
- Pregled uporabljenih ekonomskih in socialnih politik zaradi staranja prebivalstva
- Predlogi ukrepov za izboljšanje položaja na ekonomskem in socialnem področju,

Osnovna spoznanja, ki izhajajo iz opravljenega dela na področju pregleda literature in stanja raziskanosti teme doma in v svetu, bi lahko strnili v naslednje ugotovitve:

- Problematike staranja prebivalstva se tudi v Sloveniji zavedamo, kar se je pokazalo tudi v sprejetju nove pokojninske reforme na prelomu tisočletja. Pri tem pa vendarle obstaja občutek, da se morda ne zavedamo tako globine kot tudi širine posledic staranja. Izdelanih je bilo kar nekaj študij o ekonomskih posledicah staranja prebivalstva kot tudi o posledicah pokojninske reforme, skupaj s popravkom revalorizacije pokojnin, ki so sedaj ponovno vezane na rast plač.
- Povečevanje stopenj aktivnosti predvsem starejšega rebivalstva (nad 50 let) postaja nujnost, ki naj bi omilila rast deficita pokojninske blagajne v prihodnjih desetletjih;
- Hkrati pa ostaja precejšnja praznina na področju ustreznih podatkov in analiz generacije starejših, ki bi lahko predstavljale podlago za ustrezne ukrepe;
- Na evropski ravni že tečejo primerljive in seniorjem ustrezno strukturirane raziskave o stanju generacije 50+. V kar nekaj bazah in statističnih izkazovanjih je temu pojavu posvečena posebna skrb, vključno z aktivnostjo pridobivanja ustreznih podatkov;
- V Sloveniji redna statistična raziskovanja in tudi Letni program statističnih raziskovanj ne razpolaga s primernimi kadroviskimi in finančnimi sredstvi za poglobljanje znanja o stanju in možnosti pridobivanja podatkov za seniorje v

¹ Potrebno je napisati vsebinsko raziskovalno poročilo, kjer mora biti na kratko predstavljen program dela z raziskovalno hipotezo in metodološko-teoretičen opis raziskovanja pri njenem preverjanju ali zavračanju vključno s pridobljenimi rezultati projekta.

- starostnih intervalih 50-54, 55-59, 60-64, 65-70, 71-74, 75-80, in 80+ let. Vse kaže, da bo nujno potrebna drugačna definicija delovno sposobnega prebivalstva;
- Evropski projekt SHARE kot tudi drugi podobni projekti ne zajemajo tako podrobnih struktur. Zaradi mednarodne primerljivosti pa je nujno potrebno storiti vse, da se Slovenija pridruži temu projektu. V ta namen so bili že v letu 2006 vzpostavljeni stiki z vodjem projekta SHARE, pridobili smo ustrezno literaturo in ustrezna zagotovila o možni uporabi že pripravljenih obrazcev, programske opreme in metodoloških navodil. Dogovor je bil tudi, da naj bi Slovenija bila vključena v nadaljevanje projekta v okviru 7OP EU;
 - Dejstvo, ki se ga v EU že zavedajo je, da je vsebina takšnih raziskovanj nujno infrastrukturnega pomena, saj je potrebno redno in dolgoročno spremljati pojav in ga tudi ustrezno analizirati;
 - Nujne aktivnosti na področju staranja prebivalstva kot tudi na področju predlaganih in že izvedenih strukturnih reform so pri dosedanjem delu na teh področjih jasno pokazale, da je potrebno razmišljati o širši, univerzalni, bazi podatkov kot podlagi za strokovno podporo odločanju snovalcem ekonomske in ostalih politik;
 - Pregledovanje literature je odkrilo dejstvo, da obstaja izjemna količina dokumentov, ki zato nujno zahteva določeno selekcijo in upoštevanje določenega izbora;
 - Začetni kriterij za pregledovanje in izbor virov je bil nastavljen zelo široko – ob tem pa se moramo zavedati pomembnega dejstva, da skoraj ni aktivnosti, ki ne bi neposredno ali posredno vplivala na obnašanje in status opazovane seniorske populacije;
 - Zato smo torej poskušali določiti ustrezen ožji izbor literature in kako oblikovati posebej izpeljano in oblikovano dinamično bazo podatkov o populaciji 50+, primerljivo po vsebini, v prostoru in času;
 - Posebno vprašanje se nanaša na začasnost podatkov, ki bi morali biti na najnižjih ravneh členitve naslonjeni na trdno določene opazovane individualne enote (npr. uporaba EMŠO identifikatorja in lokacije bivanja ter dela ter pridobivanje podatkov iz drugih baz s pomočjo povezanih identifikatorjev istovrstnih enot);
 - Nujna je povezava izbrane literature in trdnih podatkov, pri čemer je predlagan koncept tkim. »Evidence based ageing – EBA« oziroma »Na dejstvih utemeljena podpora staranju«;
 - Predlagani koncept predstavlja na statistično in znanstveno podprtih dejstvih temelječe odločanje in podporo ter svetovanje pri odločanju na področju problematike starejših. Odločitve strokovnjakov in profesionalcev so podprte z dejstvi, dokazi, podatki, statistikami in najnovejšimi znanji. Pri veliko sodelujočih na tem področju (skladi, ministrstva, posredniki, kupci in prodajalci storitev za 50+, lastniki najemnih stanovanj, zavarovalnice, aktuarji, banke in drugi) je potrebno, da so za odločanja na voljo najnovejša in strokovno in podatkovno utemeljena in urejena stanja ter skupne ali povezane analize z ustreznimi metodološkimi pojasnili. To je možno predvsem preko spletnih strani, kjer so znanja organizirana (vsaj ena omrežena ekipa) in je mogoč poseg tudi v tujino in z domačo mrežno organizacijo. Pri tem mora nujno pomagati tudi vlada in njene institucije (Informacijska družba, odprti registri, povezane baze podatkov prebivalcev ter baze poslovnih subjektov, programi statističnih raziskovanj ipd.). Pri vsem tem pa so nujna še dodatna zajemanja potrebnih podatkov.
 - V predlagano bazo EBA so tako vključene: a) v časovne serije urejene baze podatkov v že omenjenih časovnih intervalih, teritorialno vsaj na ravni NUTS II, še bolj pa na ravni pokrajin ali statističnih regij, b) različne že opravljene raziskave z empiričnimi analizami pojava, in c) posebna raziskovanja za harmonizacijo s svetom (SHARE projekt);
 - Jasno je, da v okviru rednih statističnih raziskovanj pri nas in v svetu ni dovolj finančnih sredstev za izgradnjo tako zasnovane baze. Hkrati pa se kot posebno

vprašanje odpira še problem vzdrževanja takšne baze podatkov, ki največkrat postane enkraten izdelek;

- Možnosti Slovenije za oblikovanje EBA so dokaj velike (SRDAP na SURS-u in možnosti povezovanja individualnih podatkov preko skupnega administrativnega jedra povezanih identifikatorjev).

Na podlagi ugotovitev o stanju raziskanosti problema, mednarodno primerljivih ugotovitev in ukrepov ekonomskih in socialnih politik držav, ki se soočajo s posledicami staranja prebivalstva, smo v nadaljevanju dela opredelili najboljšo prakso tistih držav, ki so pri reševanju problemov staranja prebivalstva najbolj uspešne. Dosedanje delo potrjuje pričakovanja, da so najpomembnejši kanali ekonomskega in socialnega vpliva staranja prebivalstva fiskalne posledice, posledice na trgu dela in posledice na finančnem trgu. Po drugi strani pa lahko zasledimo tudi številne specifične posledice oziroma premike na socialnem področju: stanovska politična organiziranost, pritiski na zdravstveno blagajno in porast pomena zdravstvene nege, socialni položaj starejših, premoženja in dedovanja, izobraževanje in informacijska tehnologija generacije 50+, uvajanje medsebojne samopomoči, oblike sobivanja generacij, generacijska solidarnost,...

V nadaljevanju je bilo raziskovalno delo usmerjeno v proučevanje stanja in možnosti zagotavljanja ustrezne informacijske podpore za kvalitetno obvladovanje in upravljanje staranja. Pri tem smo kar nekaj časa porabili za proučitev in komentiranje nekaterih pomembnih dokumentov. Med njimi je še zlasti pomembno napovedano delo SURS-a in pooblaščenih organov za izvajanje statističnih raziskovanj temelječe na Srednjeročnih programih statističnih raziskovanj v obdobju 2008-2012. Proučili smo tudi potrebe Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve (MDDSZ) in vlade po podatkih v zvezi z upravljanjem staranja, pri čemer smo sodelovali z Zvezo upokojenskih društev Slovenije. Nadaljevali smo tudi z določanjem informacijskih potreb na podlagi mednarodnih in nadnacionalnih obveznosti.

Obsežno raziskovalno delo je le še utrdilo in dokazalo potrebo po spremenjenem in bolj podrobnem pristopu za obvladovanje upravljanja staranja, ki ga zajema predlagan koncept USODE (Upravljanje starosti na osnovi dejstev in evidenc). Posebno pozornost smo posvetili tudi postopkom in ravnanjem pri postavitvi in uporabi velikih časovno dinamičnih podatkovnih modelov v okviru Statističnega urada R Slovenije (SURS): a) SRDAP-a in b) Baze socialnih podatkov za statistiko. Ugotovili smo, da je načelno sicer možno in tudi nujno vzpostaviti odprt relacijski model evidenčnih podatkov za več namenov, za kar pa izven SURS-a ni dovolj znanja in skupnega nosilca. Največ povezovanj na ravni posameznih entitet izvajata Davčni urad R Slovenije (DURS) in SURS, ki pa to skrivata za davčno oziroma statistično zaupnostjo.

Po začetnem preverjanju potrebnih podatkovnih podpor in drugače izkazanih dejstev za USODE in dokumentov, ki bi tako podporo potrebovali, smo pregledali in kritično ovrednotili najpomembnejša gradiva, ki predstavljajo osnove za določanje politik na tem področju v Sloveniji, Evropski uniji in v svetu. Zadnji naš državni uradni dokument, ki smo ga zelo temeljito preučili je vladna "Strategija varstva starejših do leta 2020 - solidarnost, sožitje in kakovostno staranje prebivalstva", oktober 2006. Kritike tega dokumenta so (poleg načelne podpore) kar precejšnje, predvsem pa zadevajo njegovo sektorsko nepopolnost in še nedoločeno izvedljivost. Tako tudi ne kaže, da bo izpeljana kaka od pomembnih akcij v bližnji prihodnosti. Napisan je bil tudi zaradi obveznosti ali zavez iz Madrida (2005), manj pa zaradi Lizbonske strategije in zavez Slovenije glede vključevanja kohorte 55 – 64 v podaljšano formalno delo. Pregledali smo "Guidelines for Reporting on National Follow-up to the UNECE Regional Implementation Strategy (RIS) of the Madrid International Plan of Action on Ageing" (MIPAA), 14 strani, december 2006 in sodelovali pri njegovem tolmačenju ter poročanju. Vprašanja zadevajo statusno

opredelitev in položaj seniorjev ter izvajanje zavezujočih politik in so izredno zanimiva tudi za določanje potrebnih podatkov za USODE.

Madridske zaveze so lahko skupaj z dunajskim dokumentom narejenim za UNECE osnova za določanje potreb po podatkih za nalogo "Položaj seniorjev". Ker je v času predsedovanja Uniji morala imeti Slovenija v prvem polletju 2008 posebno posvetovanje, je bila seveda kriza podatkov zelo velika. Ta izbor bi bil primeren za prvo fazo. Rešitev je sklic posvetovanja z jedrom udeležencev, ki so se že zbrali okrog tega poročila v oktobru in ki bi pripravili nekoliko širši izbor. Izbor izkazanih informacijskih potreb za USODE določajo na ravni formaliziranih vprašalnikov in formaliziranih zahtev naslednji dokumenti:

- Vladna "Strategija varstva starejših do leta 2010 - solidarnost, sožitje in kakovostno staranje prebivalstva" (oktober 2006) z vsemi prilogami in ukrepi razvojne politike, ter drugimi strategijami. (potrebna soočenja semantične in pragmatične ravni z opremo in s kazalniki).
- "Guidelines for Reporting on National Follow-up to the UNECE Regional Implementation Strategy (RIS) of the Madrid International Plan of Action on Ageing (MIPAA)" (14 strani, december 2006). Osnovne zahteve so obravnavane v: Martin Spielauer "The Contextual Database of the Generations and Gender Program: Overview, Conceptual Framework and the Link to the Generations and Gender Survey". Predstavlja osnovo za delo v UNECE in okvir za kazalnike USODE in nalogo »Položaj seniorjev«.
- Letni program statističnih raziskovanj RS vključno z možnostjo razširitve uporabe evidenčnih podatkov kot so na primer v SRDAP-u. Skupni register delovno aktivnega prebivalstva .
- SHARE (Survey on Health, Ageing and Retirement in Europe) projekt je predstavljen na spletni strani www.share-project.org. Vprašalnik je na voljo kot del programske opreme.

Kar zadeva izbor in pripravo predloga našega skupnega vprašalnika (LPRS, SHARE in Madrid, ter UNECE) ocenjujemo, da bi poleg izkazanih potreb morali le-tega dopolniti še na podlagi naslednjih kriterijev:

- Upoštevanje starostnih razredov 50+ do 80+ po pet let ,
- po pokrajinah (12 ali 14),
- novi predpostavki delovno aktivnega in aktivnega prebivalstva 20 let – 70 let,
- ob popravljeni demografski projekciji,
- ob relativizirani oceni »evrostatovih« in domačih imigracij do 2050
- ob drugih pomembnih metodoloških izhodiščih in osnovah in razmisleku po longitudinalnem načinu spremljanja entitet v dovolj veliki kohorti, ki bi omogočala zamenjave in nadomestila opazovanih enot.
- Ob upoštevanju predloga Srednjeročnega programa statističnih raziskovanj 2008-2012 (metodološki del).
- Ob drugih metodoloških predpostavkah in zahtevah.

Tako bi lahko pripravili predlog izbora kazalnikov po strukturi in na način kot je uporabljena za LPRS za 2007, ki je objavljen v Uradnem listu.

Vsekakor se je pri izboru informacijskih podlag potrebno nasloniti še na druga manj formalna ali manj strukturirana gradiva: pri tem imamo v mislih gradiva in dokumente, ki so manj »eksplicitni« glede neposrednih zahtev po kazalnikih, vendar opredeljujejo potrebe bolj implicitno:

- Predlagali smo pet skupnih »evropskih« in UNECE dokumentov kot osnovo za izpolnjevanje vprašalnika in povezovanja z drugimi zahtevami.

- Lizbonska deklaracija I in II, cilji za zaposlovanje 55+ in druge razvojne naloge na tem področju v okviru Unije.
- Ukrepi razvojne politike iz 2005, Vlada RS in Ageing (Ukrep 35, ukrepi MDDSZ-ja, napovedane reforme in reforme v izvajanju).
- Srednjeročni program statističnih raziskovanj 2008 - 2012, vsebine in podatki ter izkazovanja pomembna za ta vprašalnik.
- Poročilo o izvajanju LPRS.
- Poročilo Vlade RS o izvajanju proračuna; vsebina v zvezi s ciljnim nalogami za pomoč kakovostnemu staranju in ustrezen delež v proračunu 2008-2009.
- COBISS pregled gradiv, člankov in raziskav pomembnih za nalogo (poseben pregledovalnik).
- ARRS (Agencija za raziskovanje in razvoj) Stanje uporabnih tekočih in novih raziskovanj (pregled in uporaba).

Do konca raziskovalne naloge smo nadaljevali s proučevanjem potreb po zbiranju in opisu podatkov s ciljem določitve najmanjšega možnega in deloma zadovoljivega nabora podatkov in kazalnikov, ki bo temeljil na formalnih mednarodnih in nadsacionalnih in domačih dogovorih.

Novo in metodološko ter vsebinsko najpomembnejše sredstvo in jedro evidenčno in statistično izkazanih dejstev do leta 2012 je bilo kot predlog predstavljeno 23. septembra 2007 na spletni strani SURS-a s:

- Predlogom "Srednjeročnega programa statističnih raziskovanj (SPSR) 2008 - 2012" in v priloženem dokumentu.
- "Prednostne redne in prednostne razvojne naloge v sistemu državne statistike" v letu 2008.

Predloga smo proučili, strinjamo pa se z opozorilom Statističnega sveta RS, da je potrebno povečati in okrepiti izvajalske možnosti pooblaščenih izvajalcev. Hkrati pa opozarjamo na pomanjkanje poguma, da bi med nove izvajalce uvrstili še kakšnega novega ali da bi na drugačen način razdelili naloge. Dejansko je eno od temeljnih vprašanj kako preseči težave pri uporabi mikro podatkov? Prav zato bi bilo pričakovano, da se bo predlagatelj SPSR 2008-2012 opredelil o ideji o Javnem zasebnem partnerstvu (PPP), ki ga je inicializirala skupina strokovnjakov v OECD in napovedala konceptualne rešitve. Napovedali so predloge po katerih bi bogastvo administrativnih in drugih podatkov - tudi individualnih ali mikro podatkov - uporabila tako, da bi bili na ustrezen način zaščiteni ter uporabni za analizo v zasebnem sektorju. O tem smo v okviru naloge pripravili posebna razmišljanja.

Kot smo že ugotovili, je bilo pomembno le za področja USODE proučiti vsaj nekaj usmeritvenih dokumentov, ki so v bistvu opozorila in strategije ter taktike v novejšem času. Večkrat je bilo opozorjeno, da so ljudje in cela kohorta starejših in upokojujencev zelo nepopolno pokrita z dovolj strukturiranimi podatki in da politike razvoja analitičnih osnov (vsaj domačih) na tem področju niso dobre. Če torej UNECE predlaga spremljanje posameznih skupin zelo dinamičnih entitet longitudinalno, se to aktivnost pri nas lahko naloži le SURS-u in redkim pooblaščenim za izvajanja Letnega programa statističnih raziskovanj. Ti lahko povezujejo mikro podatke za statistični namen, vendar pa praviloma nimajo finančnih in tehničnih resursov in kadrov za take naloge in tako sama registrska orientacija države še ne pomeni, da bo ta možnost tudi uporabljena. Zaupanja v možne izvajalce LPRS izven kroga pooblaščenih vsekakor ni dovolj. Vseeno si DURS pri obravnavanju osebnih podatkov pomaga z zasebno informacijsko hišo in je tudi SURS izvajal popisov 2002 s podjetjem zasebnega sektorja in tudi GURS vrti ogromne baze osebnih podatkov izven programa LPRS, prav tako z zasebnimi izvajalci. Afer na tem

področju je bilo malo (davčne) in še te napake so bile nenamerne. V okviru razprav smo tako priredili idejno shemo, ki bi, kot so napovedovali v OECD, lahko pomagala k uporabi posamičnih mikro podatkov v raziskovalne in analitične namene. V nadaljevanju predlagamo prevzemanja podatkov za USODE in mednarodne primerjave in razpravo o rešitvi problema PPP-ja glede predlagane sheme OECD-ja. Skladnosti v zvezi s temi idejami v okviru konference direktorjev nacionalnih statističnih uradov še ni. Vendar bi bil razmislek o tem pri nas nujno potreben tudi v Statističnem svetu RS.

Statistični register delovno aktivnega prebivalstva ali SRDAP je vzpostavljen in deluje na osnovi idej o kooperativnih administrativnih bazah podatkov zaposlenih in dodatne statistične harmonizacije ter povezovanj z drugimi bazami statističnih podatkov. Namen uporabe je bil širši, vendar nekateri osnovni cilji še niso bili realizirani. To še posebej velja za zamišljeno enostavno longitudinalno spremljanje mobilnosti zaposlenih, aktivnih ali vseh prebivalcev. SURS v letu 2007 končuje delo na podatkovni bazi socialnih statistik. Verjetno bo del nalog SRDAP-a prenesen v ta proizvod. Osnovna baza je bila vzpostavljena v 1986 ob statističnem popisu zaposlenih v SFRJ. Podatke o zaposlenih so takrat zbirali še ZZZS in SPIZ. Statistični urad je tedaj vodil CRP in register poslovnih subjektov (tedaj ROS), izdeloval je veliko statistik vezanih na prebivalstvo. Ob popisih 1981 je bil vzpostavljen EHIŠ (GURS) in v letu 1991 dokončana izdelava centroidov stavb iz EHIŠ. Torej je SRDAP zelo dobra georeferenca s poštno kodo in geokodirana s centroidom stavbe $((\lambda, \varphi, H)$ ali (x, y, H)). Postopoma je lahko preko povezanih identifikatorjev aktivno povezana z drugimi registri in prevzeme druge podatke na mikro ravni.

V sedanjem času je s pomočjo omrežij in odličnega ICT-ja omogočeno povezovanja vsebin v tako normaliziranih bazah podatkov, še več – tekoča povezovanja in prevzemanja ter uporabe podatkov iz drugih informatiziranih virov, ki imajo aktivno povezane identifikatorje. Vsak od udeležencev pri kooperativni administrativni bazi lahko za svoje potrebe izvede svoje analitske registre, kot je to za potrebe državne statistike oblikoval SURS s SRDAP-om. Vendar tega sedaj večinoma ne delajo. Ne dovolijo uporabe baz na tej podrobni ravni raziskovalnim institucijam in drugim uporabnikom. Tako tekočo bazo podatkov s tako povezanimi vsebinami in praktično tekoče vzdrževane in referencirane baze nima veliko statistik na svetu. Posebno pomembni pa sta georeferenca in časovna referenca. Oglejmo si primer določanja konkretnih dnevnih migracij in selitev enega prebivalca in uporabnost za regionalizacije na 2 NUTS regiji v Sloveniji, za oblikovanja analiz in kartogramov na ravni NUTS 3 in na nižjih teritorialnih ravneh. V Popisih 2002 je ta baza omogočala prevzem administrativnih podatkov, ki zato niso bili niti predmet povpraševanja. Najbolj pomembne možnosti so še vedno dnevne migracije, selitve in drugi socio-ekonomski ter podobni izkazi. Za popise 2011 bo ta baza osnova povezovanj in bo omogočila »Popis iz registrov«. Za USODE je to vsekakor najbolj pomembno »podatkovno skladišče«, ker omogoča vse podobno strukturirane rešitve na evidenčni in statistični ravni.

Pri oblikovanju USODE je predpostavka, da bo jedro povezovanja tvorila obnovljena in prilagojena baza podatkov SRDAP ali nova baza podatkov socialnih statistik, brez katere med drugim tudi vladni razvojni ukrep št. 35 ni mogoč. Za projekt je razumevanje nastanka in možnosti SRDAP-a in nove baze podatkov socialnih statistik temeljno vprašanje. Vključno z ponavljajočim se vprašanjem o dostopnosti podatkov za raziskovalne in analitične namene. Očitno je nekaj možnih rešitev. Najbolj realno predstavlja uporaba sedanjih možnosti, ki jih je pripravil na tem področju SURS, kar pa zahteva od analitikov posebna znanja in veščine, poznavanje druge programske opreme, delo na drugi lokaciji in razširitev svoje kadrovske baze.

Na podlagi predstavljenih spoznanj lahko podamo vizijo in nekatere možnosti ter

strategije, ki jih lahko uporabimo za izgradnjo povezanega administrativnega in statističnega modela podatkov, ki naj bi strateško zadovoljil potrebe po izgradnji statističnih časovnih vrst in longitudinalnega spremljanja pojavov. Pri tem je potrebno upoštevati vnaprejšnje potrebe za novo vsebinsko definicijo, razširitev in preoblikovanje starih, elektronsko arhiviranih in še neurejenih evidenčnih podatkov, kot tudi vključevanje novih entitet in atributov. Zavedati se je tudi potrebno, da bo prihajalo do sprememb ciljev in vmesnih ciljev razvojnih politik, zato morajo zgrajene baze mikro podatkov omogočati hitro prilagajanje tem spremembam:

- Možnost naknadnega vključevanja še ne-vključenih evidenčnih podatkov v časovne vrste (pravočasna ureditev in shranitev evidenčnih podatkov z rešitvijo možnosti povezovanja s pomočjo ustreznih pravočasno in trajno povezanih identifikatorjev (SAJPI – Skupno aktivno jedro povezanih identifikatorjev);
- Pravočasno in takojšnje zajemanje transakcijskih ali mikro podatkov in popolna ter pravočasna povezana informatizacija in arhiviranje velike skupine današnjih posamičnih mikro podatkov;
- Registrska usmeritev statističnih uradov ter uporaba administrativnih evidenc;
- Jedro polifunkcionalnosti ter povezovanja in "časovno ter entitetno usklajen model" podatkov mora sloneti na temeljitem razumevanju pojava. Gradimo torej entitetni - vsebinsko, prostorsko in tudi časovno urejen model, ki naj povezuje tudi podatke ali znake vezane na identifikacije statistično in evidenčno opazovanih entot (entitet). To so obvezni lahko obračuni po svetovnih računovodskih standardih za poslovne subjekte, davčne prijave in evidence in odmere, informatizirana letna poročila gospodarskih družb in statistična poročila, vse kar lahko elektronsko arhiviramo, takoj in sproti ali na zalogo, dnevno tedensko letno ali popolnoma tekoče (on line) na isto opazovano entoto. Ta entota ima lahko tudi različne identifikatorje v raznih evidencah in statistikah, velja hraniti tudi podatke ki jih pridobiva v teh domenah, čeprav vsega tega ne potrebujemo takoj in danes);
- Nujna je uporaba ustreznega ločenega posebnega analitičnega identifikatorja, ki mora biti za istovrstno entiteto povezan z osnovnim (npr. EMŠO za prebivalca) in drugimi administrativnimi identifikatorji (identifikator ZZS, SPIZ, davčna številka,...);
- Longitudinalna zaporedna povezovanja v času in na entiteto točno evidentiranih in informatiziranih zanimivih dogodkov, ali dokumentacija vsebin pridobljenih pri njihovem spremljanju za možno, naknadno obravnavo. (V Sloveniji smo npr. že povezali statistično entoto - prebivalca iz CRP-ja, z identifikatorjem iz registra pokojninske zavarovalnice in identifikatorjem za isto entiteto iz registra zdravstvene zavarovalnice v letu 1988. Tako so se povezali še identifikatorji iz Poslovnega registra Slovenije, iz registra prostorskih entot in še nekaterih drugih. Preko CRP- ja smo dobili še naslov bivališča in preko zavarovalnic še delodajalca in vse njihove lokacije. Tako sedaj lahko izvemo kdo je delal kje, koliko in kaj je delal, kje je ta čas stanoval (prijavljen) in še marsikaj drugega. Torej imamo tudi operativno dokazane možnosti uporabe evidenc na modelu države za take namene);
- Spremljanje in uporaba formaliziranih in informatiziranih nestatističnih virov in anticipacije prihodnjih statističnih potreb ob preučevanju potrebnih registrov in drugih virov. (To je izpeljana naloga iz prejšnjih predpostavk in idej. Anticipacija pomeni metodološko nalogo, kjer je treba z dokaj modrosti predpostaviti skupen bodoči sporazum današnjih in bodočih administrativnih zbiralcev podatkov in interese državnega upravljanja ter državne in resornih statistik. Spremljamo torej administrativne funkcije in informatizirane naloge nekega področja tudi z vidika statistične potrebe v prihodnosti ali določanje potreb po novo ali drugače izkazanih dejstvih);

- Analiza ter vnaprejšnja informatizacija zakonov in vgradnja statističnih in drugih potreb v določila predlaganih zakonov in v podzakonske ureditve. (To predpostavlja, da se lahko Nacionalni statistične institucije in ministrstva z razvito analitsko funkcijo aktivno vključijo v pripravo tistih delov resornih zakonov in predpisov, ki zadevajo zbiranje podatkov primerno za administrativni namen);
- Harmonizacija in generiranje novih administrativnih virov. (Primerno je, da ima NSI možnost predlagati kako zakonsko ureditev sam, posebej pa to velja za suverenost pri predlaganju klasifikacij. Primer je Poslovni register za statistične in administrativne namene, zakon o popisih, nacionalni programi statističnih raziskovanj in podobno. Bistvena pa je pobuda pri klasifikacijah in registrih, ki naj pokrijejo tako mednarodni kot domači model podatkov in sežejo tudi v domača ali mednarodna administrativna okolja.);
- Stalen razmislek o prihodnjih nalogah statistikov, odprtost za novo, preseganje ozke strokovne zaprtosti, strokovna kadrovska kroženja v statističnih in drugih sorodnih kolektivih in med njimi, dialog med seboj in z uporabniki. Biti je treba istočasno generalist za več povezanih pojavov in specialist za poznavanje pojavov in njihovih nosilnih entitet, določanje entitet in atributov za statistična in evidenčna spremljanja, razumeti svetovni razvoj tega področja in oblike pojava ter potrebe v prihodnosti.

Prevzemanja podatkov iz administrativnih virov je bila in bo strategija, taktika in operativa Slovenskega statističnega urada in poleg nordijskih držav po katerih smo se zgledovali postaja ideje tistih NSI-jev, ki so se najprej zgražali nad tem. Sedaj imamo dovolj zakonskih in teoretičnih osnov in veliko praktičnih izkušenj.

Uvajanje statističnega identifikatorja vsaki entiteti, ki je opazovana tudi evidenčno in povezovanja različnih identifikatorjev, ki jih ima taka entiteta v drugih domenah, omogoča povezovanja in prevzem administrativno določenih atributov. Analogno statističnemu lahko posamezne analitične funkcije generirajo svoje administrativne ali analitične identifikatorje. Potrebujemo še temeljito razlago o razlikah med evidenčnimi definicijami in klasifikacijami ter statistično uporabo in klasifikacijami, ki temelji na njih. To je novo vprašanje, ki se pri nas in še kje tolmači in uporablja zelo različno.

SURS mora in lahko sam predlaga statistične mednarodno razumljive standardne klasifikacije in definicije tudi za administrativno delo, ali kot standardne klasifikacije za območje celotne države. V nekaterih primerih bo treba položaj entitete uvrščati in klasificirati še za nazaj. Veliko entitet bo statistično in evidenčno opazovanih v prihodnosti in tudi za nazaj, vendar tega še ne vemo. Zato je nujno shraniti nekaj danes horizontalno povezanih in prevzetih atributov vezanih na te entitete za prihodnost in jih arhivirati.

Elektronsko poslovanje bo v globalnem svetu in v omrežnem gospodarjenju postalo tako mednarodno standardizirano na evidenčni ravni, kot je statistika v okviru SNA-ja. Institucionalne nacionalne rešitve se bodo umaknile, nacionalne zakone bodo zamenjali svetovni standardi– dobro je biti prisoten pri tem – tako statistično kot tudi evidenčno.

Vendar je vprašanje ali lahko tako razvejan visokošolski šolski sistem vzgoji ljudi za te naloge. Verjetno ne. Potrebna so dodatna šolanja in ponovno razumevanja pojavov in entitet, ki jih pojasnjujejo ter pridobivanja podatkov za te entitete iz drugih domen, ki so vsaj deloma povezane s preučevanim pojavom. Glede na načelno pripravljenost SURS-a, ki tudi na spletni strani poudarja »Registrsko usmerjenost statistike«, pričakujemo

ugoden razvoj na tem področju in lahko razumemo da so za sedanje težave vzroki v pomanjkanju kadrovske in materialne možnosti. Nekaj ekip v javni upravi bi lahko tudi preusmerili v take aktivnosti. Za oblikovanje USODE je že ustanovljena posebna enota – inštitut RS Slovenije za socialno varstvo, ki je že delal na takih nalogah, a končal kot kaže v letu 2004 s »KONCEPTOM SOCIALNE BAZE«. Seveda pa je nujno spregovoriti še o financiranju takih nalog neposredno iz javnih sredstev in ne preko enkratnih razpisov znanstvenih projektov.

Poročilo o opravljenem delu na področju podatkovnih baz zaključujemo s predlogom ravnanja najvažnejših akterjev pri izgradnji USODE. Oblika predloga in koncept pisanja je prevzet po obliki SOCIALNEGA SPORAZUMA, ki deloma že govori o seniorjih. Tak model bi lahko po strokovni razpravi ponudili MDDSZ, ki pričakuje elemente in predloge sporazuma.

Utemeljitev predloga aktivnosti pri izgradnji USODE

1. Razpravljali smo o mnogih dokumentih o možnostih generacij 50 + in podpiri ter razumevanju domačih nosilcev odločanja na bolj institucionalni način in razmišljali o smereh reševanja podatkovne podpore ali konceptu USODE. Če lahko poleg naših domačih in evropskih nalog na tem področju prevzamemo »koncentrirano« vizijo 12 točk ali zavez (Commitments), ki so jo napisali za svoje potrebe na Škotskem ob sprejemu njihove starostne strategije, lahko določimo tudi nekatere naloge ki bi jih lahko predlagali v obravnavo glavnim udeležencem na tem področju.

2. Tudi določila SOCIALNEGA SPORAZUMA in naloge pri družinski, zdravstveni, zaposlovalni, socialni ter politiki upokojevanja; usmeritve in ukrepi razvojne politike tudi predpostavljajo večjo kakovostno vključenost generacije Seniorjev 50+ v delo in zadržano ali kasnejše upokojevanje te generacije na načelih dolgožive in »samoodgovorne« družbe. Za to potrebujemo določitev STATUSA SENIORJEV in ustrezna merjenja ter podatke (USODE).

Dosegli naj bi vsaj povprečno evropsko, če ne idealno Švedsko vključenost seniorjev v »formalno delo« 70 % od skupin starih med 55 in 64 let in se za to opremili tudi z ustreznimi podatki ter dejstvi, ki bodo pomagali na tej poti v povečano blagostanje družbe v celoti.

3. Naloge že predpostavljajo tudi vseživljensko učenje in obstoj prijazne dolgožive družbe, ustrezno samoodgovornost posameznikov ob primerni pomoči državnih organov in delodajalcev in večjem sodelovanju nevladnih organizacij, še posebej pa ob ustrezni vključenosti in participaciji samih seniorjev tudi in predvsem preko NEVLADNIH SENIORSKIH ORGANIZACIJ (NVsO)

4. Ob predpostavki, da bodo ukrepi na družinski in drugih politikah učinkovali počasi in včasih tudi pozno, je torej nujno podrobno s »trdmi statističnimi podatki in izkazanimi dejstvi utemeljeno, vsebinsko in teritorialno dovolj podrobno strukturirano poznavanje sedanje generacije seniorjev. Poznali in merili naj bi tudi njihove sposobnosti, pričakovanja (PRIMERLJIVE ANKETE NA EVROPSKEM TRGU DELOVNE SILE in vzorčenje, poleg registrov in statistik) in na tej osnovi omogočali določanje ocen in ravnanja vlade, podpisnikov socialnega in drugih sporazumov za to področje v prihodnje. Za to potrebujemo določene mednarodno (UN ECE, Unija in OECD) povezane in harmonizirane analitične metode, na to naslonjene analize in podatkovno primerljivost.

5. Razmislek o nalogah na tem področju

5.1 Naloge vlade:

- Podpirati, zaokrožiti in pospešeno nadaljevati začeta povezovanja potrebnih

evidenčnih podatkov vezanih na posameznika s poudarkom na generaciji 50+ za statistični in analitski namen in cilje določene v tem dokumentu (Ukrep 35 in podobni ukrepi predvsem določeni MDDSZ pri oblikovanju socialnih baz podatkov).

- V Srednjeročnem programu statističnih raziskovanj 2008 – 2012 opredeliti področja in politike ter potrebne podpore za podrobnejše preučevanje problematike dolgoživega načina življenja in posebej glede pričakovanja podaljšanega zaposlovanja generacij 50+ preko sedanjih in pričakovanih novih pokojninskih pragov.
- Podpreti Statistični urad Republike Slovenije in pooblaščenice organe za izvajanje tega programa, za konkretizacijo podrobno določenih nalog v Letnem programu statističnih raziskovanj.
- Prav tako mora uskladiti in pospešiti prizadevanja ministrstev za vsebinsko in časovno ureditev resornih evidenc ter statistik in izkazovanj podatkov za ta namen.
- Skupaj z drugimi spodbuditi domača anketna zbiranja podatkov povezanih z evropskimi raziskovanji ali vsaj s projektom SHARE in organizirati sofinanciranje tega dela za Slovenijo.
- Z ministrstvi, vladnimi uradi in agencijami ter ustanovami javnega sektorja poskrbeti za ustrezno evidenčno spremljanje in statistično izkazovanje podrobnih in strukturiranih podatkov o generaciji 50+ in primerjave z drugimi državami (socialne baze podatkov)
- Pomagati razviti ustrezno raziskovalno trajno institucionalno infrastrukturo v razvojnem okolju (financiranje trajnih nalog v pasu) in tudi z vključevanjem nevladnih organizacij in podpreti njihova prizadevanja za vključevanja v evropska gibanja 50+ z lastnimi podatki.
- Omogočiti take ureditve da bodo seniorji lažje z manj davčnega bremena in ob ohranjanju svojih pokojni lahko delali na področjih, kjer je tako delo družbeno koristno in ne ogroža mlajših kolegov (izvajanje anket).

5.2 Naloge delodajalcev

- V okviru združenj in zbornic bodo določili ustrezne načine boljšega in bolj harmoniziranega spremljanja ter analiziranja lastne sedanje kadrovske strukture in možnosti ter potrebe za količinskim in kakovostnim izkazovanjem potreb po vključevanju seniorjev v okviru dolgožive družbe (primer po 2012 ipd.).
- V ta namen bodo uporabili standardne vsebinsko povezljive uradne statistične definicije ter klasifikacije in pripravili potrebna izobraževanja za vodenje lastnih in skupnih kadrovske evidenc, primerljivo z evropskimi delovnimi migracijami in njihova izkazovanja.
- Uredili bodo ocene ter povečali kakovost poročanja o socialnem, zdravstvenem stanju in znanjih ter veščinah zaposlenih seniorjev.
- Uvedli evidence o znanjih, veščinah, zdravstvenem stanju, telesni in strokovni kondiciji vseh in posebej starejših zaposlenih in merili učinke svojih ukrepov na teh področjih.

5.3 Naloge sindikatov

- V sodelovanju z drugimi bodo pridobivali člane in druge za razumevanje problemov in nalog ter z izkazanimi dejstvi (projekcije razvoja ipd) in s podatki opozarjali ter vzgajali za razumevanje položaja in potrebe po reformah.

- Skupaj z delodajalci naredili vse potrebno za utemeljeno prikazovanje dobrih in slabih posledic ukrepov, ki bodo pripravljene in numerično utemeljene.
- Pripravljali seminarje o uporabi in tolmačenju podatkov za razumevanje posledic na skupni (podjetje, sektor) in lastni položaj.

5.4 Naloge NVO in NVsO (NeVladnih seniorskih organizacij)

- Sodelovanje pri izobraževanju in pripravi seniorjev 50 + za podaljšano vztrajanje na formalnem delu in izobraževanja za sodobno uporabo podatkov in za naloge na tem področju – anketiranje in analiza.
- Skrb za prilagojene oblike in vzdrževanja ter pridobivanje novih potrebnih znanj in veščin za novejši čas osnovanih na USODE.
- Organizacija skupnih prostovoljnih aktivnosti za podporo starajočim gospodinjstvom, povečevanja zaupanja in za zbiranje potrebnih podatkov.

Naloge lahko seveda še razširimo posebej ker je SURS napovedal dogovore skoraj z vsemi akterji v javni upravi in ni razloga da ne bi delili nekaj dela tudi z NVsO-ji. Med vladne naloge bi lahko uvrstili spremenjena ravnanja na področju izgradnje potrebne infrastrukture za realizacijo Ukrepa 35.

Raziskovalna skupina se je v letu 2007 pridružila mednarodnemu projektu v okviru 7OP EU SHARE tako, da je bila pogodba podpisana še v tem letu. Glede na dogovor z vodjem mednarodnega projekta SHARE in predlagane raziskovalne aktivnosti, katerih cilj naj bi bil ustvariti kar najboljše pogoje za hitro in kvalitetno vključitev Slovenije v nadaljevanje projekta SHARE, smo se lotili tudi podrobnega proučevanja različnih elementov metodologije vprašalnika SHARE projekta. Tako smo zaključili s prevodom osnovnega vprašalnika, v nadaljevanju pa v okviru mednarodnega projekta SHARE-LEAP načrtujemo pripravo in izvedbo pilotne ankete ter analizo dobljenih rezultatov. S tem bi bile opravljene tudi osnovne in zelo pomembne pripravljalne aktivnosti za vključitev v naslednji krog izvedbe ankete na širšem vzorcu populacije gospodinjstev. Na podlagi proučitve koncepta, vsebine, organizacije, metodologije in tehnične izvedbe SHARE vprašalnika smo tudi poskušali ugotoviti katere že obstoječe informacijske osnove v slovenskem prostoru so neposredno uporabljive za proučevanje problemov starejšega prebivalstva pri nas in katere bo potrebno prilagoditi, dograditi ali razdelati ter katere postaviti na novo, da bi ujeli raziskovalni korak s tistimi evropskimi državami, ki so pri proučevanju in reševanju problemov staranja prebivalstva doslej prišle najdlje.

Če na kratko povzamemo, smo v obravnavanem obdobju kot celoti raziskovalne aktivnosti usmerili na tri osnovna področja:

- a) priprava poglavja o ekonomskih in socialnih posledicah staranja prebivalstva in ukrepih za podaljšanje delovne aktivnosti starejših,
- b) metodološke aktivnosti na področju informacijskih podlag projektu in
- c) vključitev v mednarodni projekt SHARE.

Ad a) Na podlagi zbrane literature je bilo izdelano posebno poglavje končnega poročila projekta. Analiza se ukvarja z demografskim procesom staranja prebivalstva in njegovimi ekonomskimi posledicami (vplivi staranja prebivalstva na javne finance, trg delovne sile, produktivnost dela, stopnjo varčevanja in ekonomsko rast. Povečevanje participacije starejših delavcev na trgu delovne sile se tu izpostavlja kot najprimernejši ukrep, ki lahko nevtralizira negativne ekonomske posledice staranja prebivalstva. Prispevek analizira položaj starejših na trgu delovne sile in faktorje, ki vplivajo na stopnjo participacije starejših na trgu delovne sile. Med ovirami večji participaciji starejših tekst obravnava

pokojninske sisteme in različne formalne in neformalne sheme zgodnjega upokojevanja, ovire, ki se pojavljajo na strani podjetij oziroma delodajalcev (stereotipi glede produktivnosti starejših, starostni profil stroškov dela in zakonodaja glede starostne diskriminacije) in ovire na strani samih starejših delavcev (zastarevanje njihovega znanja, omejen dostop do programov strokovne pomoči pri zaposlovanju, slabša udeležba pri izpopolnjevanju in neprilagojeni pogoji na delovnem mestu). Izhajajoč iz analize obstoječega stanja po teh sklopih, prispevek obravnava ukrepe za povečanje participacije starejših na trgu delovne sile. Ugotavlja, da je treba odpraviti negativne spodbude podaljševanju delovne aktivnosti starejših, izboljšati politike in prakse njihovega zaposlovanja in povečati zaposljivost starejših nasploh. Izziv za državo je v tem, da povečevanje dolgoživosti svojega prebivalstva pretvori v priložnost, da starejši preživijo več let izpolnjeno, tako v delu kot v pokoju. Politike in prakse zaposlovanja morajo postati staranju bolj prijazne, starejšim pa je treba odpreti več možnosti izbire pri odločanju med podaljševanjem delovne aktivnosti in upokojevanjem, ne pa jih takorekoč potisniti v zgodnje upokojevanje.

Ad b) Opravljenih je bilo nekaj sestankov s predstavniki Statističnega urada R Slovenije (SURS) glede možnosti rednega vzdrževanja in dopolnjevanja že obstoječega vzorca 40.000 gospodinjstev. Dosežen dogovor je, da se te aktivnosti začnejo izvajati v okviru rednih letnih statističnih raziskovanj SURS-a. Potrebno pa bo še eno srečanje s predstavniki institucij, ki naj bi redno posredovale podatke, ter s predstavniki institucij uporabnikov takšne baze podatkov. Namen sestanka je na podlagi izraženih potreb po ustreznih analizah ugotoviti ustreznost sedanje baze podatkov kot tudi še manjkajoče podatke (zdravstvo, premoženje,...). Osnovni problem vzdrževanja vzorca pa predstavljajo podatki o gospodinjstvih in odnosih med posameznimi člani, saj sedanji podatki temeljijo na Popisu 2002.

Nadaljevanje prizadevanja za uveljavitev ciljev naloge se je v tem obdobju razširilo tudi na področju utrjevanja idej in poslanstva zlasti pri pripravah na končno ustanovitev »Sveta za solidarno sožitje generacij in kakovostno staranje prebivalstva v Sloveniji. Sodelavec pri projektu je tako postal član Sveta in pomaga pri sooblikovanju programa dela. Poudarek je bil na pripravi programa v celoti, še posebej pa za:

- določanje informacijskih potreb za uresničevanja Strategije za solidarno sožitje generacij... 2006-2010. (StSSG2010).
- pripravo predloga in pregled definicij staranja za statične namene, ki jih je Svet sprejel in jih bo priporočil v uporabo,
- pripravo gradiva za naslednjo sejo, kjer bodo predstavljeni Akcijski programi posameznih ministrstev v zahtevanih urejenih statistikah.
- nadaljevanje prizadevanj za pripravo podlage za podporo vladnega ukrepa št 43 in za druge vladne ukrepe iz 2005 ki zadevajo pokojninska zavarovanja, zdravje in napovedano nego ter bivalno infrastrukturo starejših.
- pripravo nepremičninske komponente in definicij za vprašanje prikazovanja nepremičnih in drugih premoženj seniorjev in gospodinjstev. Odprlo se je vprašanje števila gospodinjstev, ki so tudi v okviru LPRS (Letnega programa statističnih raziskovanj) različno definirana.
- pripravo gradiv za analizo stanovanjskih premoženj (in posesti starejših. Pri tem delu smo prišli do ugotovitve, da obstajajo velike razlike predvsem v definicijah in količini stanovanj v Sloveniji (posebna študija).
- določanje stanovanjskih pogojev starejših je šele začelo, po seji Sveta (SvSSG) je imenovana posebna delovna skupina v kateri tudi sodelujemo.
- s tem v zvezi je izdelana tudi načelna skica povezovanj »de iure« virov javnih administrativnih podatkov, kot so se že povezovali v okviru drugih raziskovanj (glej sliko na koncu tega poglavja).

smo prišli do ugotovitve, da obstajajo velike razlike predvsem v definicijah in količini stanovanj v Sloveniji (posebna študija).

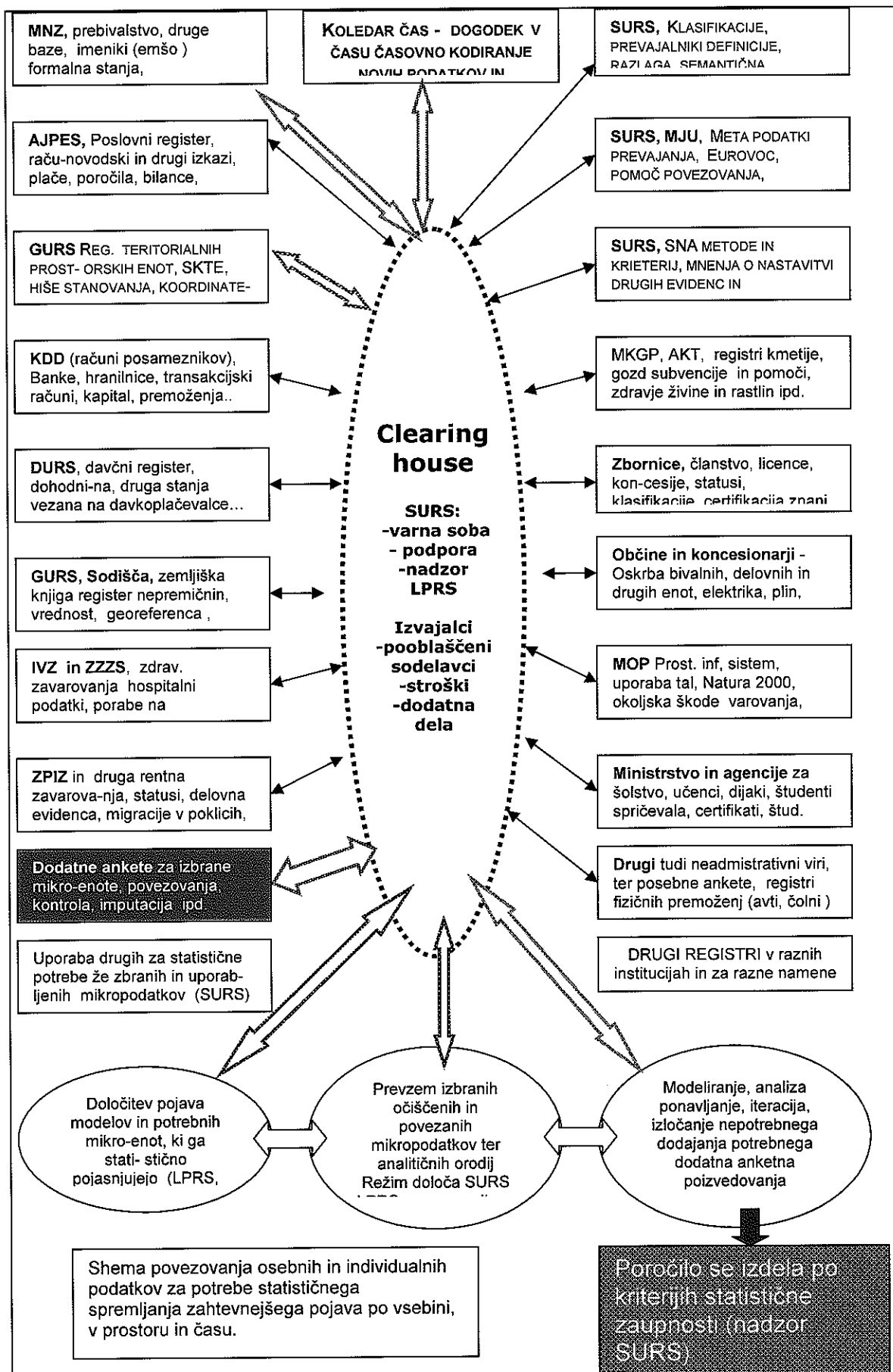
- določanje stanovanjskih pogojev starejših je šele začelo, po seji Sveta (SvSSG) je imenovana posebna delovna skupina v kateri tudi sodelujemo.

- s tem v zvezi je izdelana tudi načelna skica povezovanj »de iure« virov javnih administrativnih podatkov, kot so se že povezovali v okviru drugih raziskovanj (glej sliko na koncu tega poglavja).

Na podlagi podrobne proučitve metodologije vprašalnika SHARE projekta smo dokončali prevod osnovnega vprašalnika, ki bo v nadaljevanju služil kot podlaga za izvedbo pilotne ankete in analizo pridobljenih odgovorov. S tem bodo opravljene tudi osnovne in zelo pomembne pripravljalne aktivnosti za vključitev v naslednji krog izvedbe ankete na širšem vzorcu populacije gospodinjstev. Glede na dejstvo, da je kar nekaj podatkov možno pridobiti iz že obstoječih administrativnih virov podatkov, smo se s predstavniki SURS-a dogovorili, da bo poseben vzorec za potrebe SHARE projekta izdelan na osnovi že obstoječega vzorca 40.000 gospodinjstev, ker bomo na ta način lahko kombinirali podatke, ki v vprašalniku niso zajeti. S tem bomo vsekakor pomembneje povečali kvaliteto podatkovnih baz in na njih temelječe različne analize.

Ad c) Uspešno delo raziskovalne skupine se je pokazalo tudi v povabilu mednarodnega konzorcija inštitutov, ki že nekaj let sodelujejo pri projektu SHARE, k sodelovanju pri nadaljevanju projekta – SHARE-PREP, katerega osnovni cilj je zagotovitev uspešnega nadaljevanja projekta, ki prerašča v infrastrukturni projekt. Projekt je bil namreč vključen v ESRFI in njegov road map kot del ERA in je eden od petih infrastrukturnih projektov na področju HSS. Predstavniki raziskovalne skupine so se udeležili prve delavnice v Antwerpnu, naslednja delavnica, ki je gostila tudi predstavnike ESFRI iz posameznih držav, pa je bila aprila 2008 v Delftu.

Prav tako je bila raziskovalna skupina vključena v povezan project SHARE-LEAP, katerega namen je priprava in izvedba pilotne in predtestne ankete 4.vala longitudinalnega vprašalnika.

Priloga 1: Skica povezovanja javnih administrativnih podatkov

3. Izkoriščanje dobljenih rezultatov:

3.1. Kakšen je potencialni pomen² rezultatov vašega raziskovalnega projekta za:

- a) odkritje novih znanstvenih spoznanj;
- b) izpopolnitev oziroma razširitev metodološkega instrumentarija;
- c) razvoj svojega temeljnega raziskovanja;
- d) razvoj drugih temeljnih znanosti;
- e) razvoj novih tehnologij in drugih razvojnih raziskav.

3.2. Označite s katerimi družbeno-ekonomskimi cilji (po metodologiji OECD-ja) sovpadajo rezultati vašega raziskovalnega projekta:

- a) razvoj kmetijstva, gozdarstva in ribolova - Vključuje RR, ki je v osnovi namenjen razvoju in podpori teh dejavnosti;
- b) pospeševanje industrijskega razvoja - vključuje RR, ki v osnovi podpira razvoj industrije, vključno s proizvodnjo, gradbeništvo, prodajo na debelo in drobno, restavracijami in hoteli, bančništvom, zavarovalnicami in drugimi gospodarskimi dejavnostmi;
- c) proizvodnja in racionalna izraba energije - vključuje RR-dejavnosti, ki so v funkciji dobave, proizvodnje, hranjenja in distribucije vseh oblik energije. V to skupino je treba vključiti tudi RR vodnih virov in nuklearne energije;
- d) razvoj infrastrukture - Ta skupina vključuje dve podskupini:
 - transport in telekomunikacije - Vključen je RR, ki je usmerjen v izboljšavo in povečanje varnosti prometnih sistemov, vključno z varnostjo v prometu;
 - prostorsko planiranje mest in podeželja - Vključen je RR, ki se nanaša na skupno načrtovanje mest in podeželja, boljše pogoje bivanja in izboljšave v okolju;
- e) nadzor in skrb za okolje - Vključuje RR, ki je usmerjen v ohranjanje fizičnega okolja. Zajema onesnaževanje zraka, voda, zemlje in spodnjih slojev, onesnaženje zaradi hrupa, odlaganja trdnih odpadkov in sevanja. Razdeljen je v dve skupini:
- f) zdravstveno varstvo (z izjemo onesnaževanja) - Vključuje RR - programe, ki so usmerjeni v varstvo in izboljšanje človekovega zdravja;
- g) družbeni razvoj in storitve - Vključuje RR, ki se nanaša na družbene in kulturne probleme;
- h) splošni napredek znanja - Ta skupina zajema RR, ki prispeva k splošnemu napredku znanja in ga ne moremo pripisati določenim ciljem;
- i) obramba - Vključuje RR, ki se v osnovi izvaja v vojaške namene, ne glede na njegovo vsebino, ali na možnost posredne civilne uporabe. Vključuje tudi varstvo (obrambo) pred naravnimi nesrečami.

² Označite lahko več odgovorov.

3.3. Kateri so **neposredni rezultati** vašega raziskovalnega projekta glede na zgoraj označen potencialni pomen in razvojne cilje?

- Pregled in priprava baz podatkov in informacijskih osnov
- Mednarodna uskladitev raziskovalnih metodologij
- Povečanje znanja o ekonomskih in socialnih problemih staranja prebivalstva
- Družbeno ozaveščanje o problemih in posledicah staranja prebivalstva
- Prispevek k interdisciplinarnemu raziskovanju na tem področju
- Vključitev v mednarodno mrežo raziskav s tega področja
- Spodbujanje interakcij med potencialnimi uporabniki rezultatov raziskave
- Kritična obravnava stanja in ključnih dokumentov
- Predlogi ukrepov inboljšav položaja starejših

3.4. Kakšni so lahko **dolgoročni rezultati** vašega raziskovalnega projekta glede na zgoraj označen potencialni pomen in razvojne cilje?

- Prispevek k reševanju zelo pomembnega družbenega problema (staranja prebivalstva in njegovi posledici)
- Priprava raziskovalnih osnov (podatkovne baze, informacijski sistemi, meto dologije) za nadaljnje analize proučevanega problema
- Osnova za vključevanje v bodoče mednarodne raziskovalne projekte na tem področju
- Vključitev Slovenije v bodoči novi val izvedbe longitudinalnega mednarodnega vprašalnika SHARE
- Predlogi sistemskih rešite v inboljšanja tekočih ukrepov ekonomske in socialne politike na tem področju
- Začetek rednega in sistematičnega spremljanja generacije starejših prebivalcev z več vidikov (ekonomski, socialni, zdravstveni itd.)

3.5. Kje obstaja verjetnost, da bodo vaša znanstvena spoznanja deležna zaznavnega odziva?

- a) v domačih znanstvenih krogih;
- b) v mednarodnih znanstvenih krogih;
- c) pri domačih uporabnikih;
- d) pri mednarodnih uporabnikih.

3.6. Kdo (poleg sofinancerjev) že izraža interes po vaših spoznanjih oziroma rezultatih?

Urad RS za statistiko, Skupnost pokojninskega in invalidskega zavarovanja, Društvo upokojencev, Zavarovalnice, Zdravstvene zavarovalnice, Sindikalne organizacije, Ministrstvo za finance

3.7. Število diplomantov, magistrrov in doktorjev, ki so zaključili študij z vključenostjo v raziskovalni projekt?

V času projekta sta z ustnim zagovorom uspešno končala doktorski študij 2 kandidata:

- dr. Miroslav VERBIČ
- dr. Saša KNEŽEVIĆ

4. Sodelovanje z tujimi partnerji:

4.1. Navedite število in obliko formalnega raziskovalnega sodelovanja s tujimi raziskovalnimi inštitucijami.

Neposredno povezano s tem projektom: 3 mednarodni projekti

- SHARE-PREP (7. OP EU), vključitev v mednarodni projekt
- SHARE-LEAP (7. OP EU), vključitev v mednarodni projekt
- AIM (6. OP EU), vključitev v mednarodni projekt

4.2. Kakšni so rezultati tovrstnega sodelovanja?

- Formalno podpisane pogodbe o raziskovalnem delu
- Raziskovalna skupina IER vključena kot slovenski partner na teh mednarodnih projektih
- Udeležba in aktivno sodelovanje na mednarodnih konferencah in delavnicah teh projektov
- Vključitev slovenskega predstavnika ESFRI (roadmap ERA), ki je prisostvoval konferenci projekta SHARE-PREP
- Pregled in priprave baze podatkov
- Priprava in mednarodna uskladitev metodologij raziskovanja
- Prevod mednarodnega vprašalnika o starostnikih
- Priprava na vključitev v nov cikel vprašalnika SHARE po letu 2010.

5. Bibliografski rezultati³ :

Za vodjo projekta in ostale raziskovalce v projektni skupini priložite bibliografske izpise za obdobje zadnjih treh let iz COBISS-a) oz. za medicinske vede iz Inštituta za biomedicinsko informatiko. Na bibliografskih izpisih označite tista dela, ki so nastala v okviru pričujočega projekta.

³ Bibliografijo raziskovalcev si lahko natisnete sami iz spletne strani: <http://www.izum.si/>

6. Druge reference⁴ vodje projekta in ostalih raziskovalcev, ki izhajajo iz raziskovalnega projekta:

Boris Majcen je član vladne Delovne skupine za staranje, za spremljanje staranja slovenskega prebivalstva.

Vključitev raziskovalne skupine IER v mednarodna projekta 7. OP EU SHARE-PREP in SHARE-LEAP.

Opravljen delo je na projektu je bilo predstavljeno na naslednjih konferencah in okroglih mizah:

Banovec, Tomaž, Demografske spremembe in pričakovane spremembe v povpraševanju na stanovanjskem segmentu nepremičninskega trga (poslovanje z nepremičninami, 2006, Portorož.

Banovec, Tomaž, Demografske in druge spremembe, opozorila in možne rešitve, ki sežejo preko 2010, potrebna spoznanja, podatki in znanja (Ptuj, 9. in 10. november 2006, Strategija varstva starejših do leta 2010 solidarnost, sožitje in kakovostno staranje prebivalstva).

Banovec, Tomaž, Seniorske stanovanjske skupnosti – možnost novih gospodinjstev zasnovanih na temeljih Senior pomaga Seniorju. Prispevek predstavljen na delovnem posvetu ZDUS in Slovenske filantropije, 17. april 2007, Ljubljana.

Banovec, Tomaž, IKT, gospodarska rast, prebivalci, zaposlenost in vključevanje seniorjev, prispevek predstavljen na konferenci Seniorji 50+ in ICT Dnevi slovenske informatike, 19.-21. april 2007, Portorož. Referat objavljen v zborniku konference.

Banovec, Tomaž, Vseživljensko učenje, flexiurity, potrebni podatki in razvojne politike naslonjene na njih, posvet Vseživljensko izobraževanje in aktivno staranje, 15. maj 2007, Državni svet in ZDUS.

Banovec, Tomaž, Kako lahko k rešitvi položaja starejših pripomore nevladni sektor, prispevek na Festivalu za tretje življensko obdobje, 1. oktober 2007, Ljubljana.

MAJCEN, Boris. Economic effects of demographic changes in Slovenia : prispevek na Hungarian-Slovenian bilateral workshop, z nasl. "EU integration, macroeconomic background and innovation", Budapest, 19.apr.2008. Budapest, 2008.

MAJCEN, Boris, VERBIČ, Miroslav. Slovenian pension system in the context of upcoming demographic developments : prispevek na International Forum on Pension Reform: Exploring the Link to Labor and Financial Market Reforms, Bled, 7.-9. junij 2007. Bled: Center of Excellence in Finance, 2007.

STROPNIK, Nada, SAMBT, Jože. Parental leave and child allowances : attitudes, preferences and possible impact. Rev. soc. polit., srp./pros. 2007, god. 14, br. 3/4, str. 347-371.

STROPNIK, Nada, KUMP, Nataša. Relationship between poverty and material hardship

⁴ Navedite tudi druge raziskovalne rezultate iz obdobja financiranja vašega projekta, ki niso zajeti v bibliografske izpise, zlasti pa tiste, ki se nanašajo na prenos znanja in tehnologije.

Navedite tudi podatke o vseh javnih in drugih predstavitev projekta in njegovih rezultatov vključno s predstavitevami, ki so bile organizirane izključno za naročnika/naročnike projekta.

of the elderly in the European Union. V: Programme and abstracts : migrations and migrants in Europe. The Hague: European Association for Population Studies, 2008, str. 393. <http://epc2008.princeton.edu/abstractViewer.aspx?submissionId=80395>.

VERBIČ, Miroslav. The ageing population and the associated challenges of the Slovenian pension system. V: Conference Welfare state performance & design, April 17-18 2008, Zagreb, Croatia. Zagreb: Institut za javne financije, 2008.

Opravljani so bili tudi številni razgovori in predstavitve na posameznih institucijah, društvih in organih:

- Več sestankov s predstavniki Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve (predlagan dogovor z ZDUS-om s katerim bomo opredelili USODE in spletno stran),
- ZDUS in MDDSZ o sodelovanju še na drugih področjih,
- DESUS – strateški svet, predstavitev dvanajstih točk škotske vizije strategije kakovostnega staranja,
- KOSOS – aktivno sodelovanje na njihovih zasedanjih in priprava ekspertnih mnenj,
- Starejši v tretjem obdobju renesanse življenja – predstavitev problematike staranja,
- Služba vlade za razvoj – dogovor z ministrom za sestanek v zvezi z raziskovalno infrastrukturo in konceptom, ki ga zagovarja OECD (priprava sedem strani teksta),
- Več sestankov na SURSu – razgovori z direktorico urada v zvezi s SRDAP-om in novo bazo socialnih podatkov,
- Zveza društev upokojencev Slovenije (ZDUS) – članstvo v kolegiju predsednice,
- V okviru Slovenskega društva informatika – priprave na sodelovanja,
- Statistično društvo Slovenije,
- Ustanovitev Srebrne akademije – skupine za analizo položaja seniorjev.

Položaj seniorjev – ekonomske in socialne posledice staranja prebivalstva

Na podlagi zbrane literature je bilo izdelano posebno poglavje o ekonomskih posledicah staranja prebivalstva. Analiza se ukvarja z demografskim procesom staranja prebivalstva in njegovimi ekonomskimi posledicami (vplivi staranja prebivalstva na javne finance, trg delovne sile, produktivnost dela, stopnjo varčevanja in ekonomsko rast). Povečevanje participacije starejših delavcev na trgu delovne sile se tu izpostavlja kot najprimernejši ukrep, ki lahko nevtralizira negativne ekonomske posledice staranja prebivalstva. Prispevek analizira položaj starejših na trgu delovne sile in faktorje, ki vplivajo na stopnjo participacije starejših na trgu delovne sile.

V okviru metodoloških aktivnosti na področju informacijskih podlag projekta je bilo opravljenih nekaj sestankov s predstavniki Statističnega urada R Slovenije (SURS) glede možnosti rednega vzdrževanja in dopolnjevanja že obstoječega vzorca 40.000 gospodinjstev. Dosežen dogovor je, da se te aktivnosti začnejo izvajati v okviru rednih letnih statističnih raziskovanj SURS-a. Potrebno pa bo še eno srečanje s predstavniki institucij, ki naj bi redno posredovale podatke, ter s predstavniki institucij uporabnikov takšne baze podatkov. Namen projekta je bil na podlagi izraženih potreb po ustreznih analizah ugotoviti ustreznost sedanje baze podatkov kot tudi še manjkajoče podatke (zdravstvo, premoženje, itd.). Nadaljevanje prizadevanja za uveljavitev ciljev naloge se je v tem obdobju razširilo tudi na področju utrjevanja idej in poslanstva zlasti pri pripravah na končno ustanovitev »Sveta za solidarno sožitje generacij in kakovostno staranje prebivalstva« v Sloveniji. Sodelavec pri projektu je tako postal član Sveta in je pomagal pri sooblikovanju programa dela. Poudarek je bil na pripravi programa v celoti, s tem v zvezi je izdelana tudi načelna skica povezovanj »*de iure*« virov javnih administrativnih podatkov, kot so se že povezovali v okviru drugih raziskovanj (glej sliko na koncu tega poglavja).

Na podlagi podrobne proučitve metodologije vprašalnika SHARE projekta smo dokončali prevod osnovnega vprašalnika, ki bo v nadaljevanju služil kot podlaga za izvedbo pilotne ankete in analizo pridobljenih odgovorov. S tem bodo opravljene tudi osnovne in zelo pomembne pripravljalne aktivnosti za vključitev v naslednji krog izvedbe ankete na širšem vzorcu populacije gospodinjstev. Uspešno delo raziskovalne skupine se je pokazalo tudi v povabilu mednarodnega konzorcija inštitutov, ki že nekaj let sodelujejo pri projektu SHARE, k sodelovanju pri nadaljevanju projekta – SHARE-PREP, katerega osnovni cilj je zagotovitev uspešnega nadaljevanja projekta, ki prerašča v infrastrukturni projekt. Projekt je bil namreč vključen v ESRFI in njegov "road map" kot del ERA in je eden od petih infrastrukturnih projektov na področju HSS. Prav tako je bila raziskovalna skupina vključena v povezan project SHARE-LEAP, katerega namen je priprava in izvedba pilotne in predtestne ankete 4. vala longitudinalnega vprašalnika.

Position of old people – economic and social consequences of ageing of population

On the basis of the overview of the literature the paper on the economic consequences of the population ageing was prepared. Analysis deals with demographic processes of ageing of the population and their economic effects (impact of the population ageing on public finance, labour market, labour productivity, saving rate and economic growth). Increasing the participation rate of the older population on the labour market is emphasized here as the most important measure which can neutralize negative economic effects of the population ageing. This paper analyses the position of older population on the labour market and the factors which influence the participation rate of the older population on the labour market.

Within the framework of methodological activities in the area of information bases of the project several meetings with the Statistical office of RS have taken place concerning the possibilities for the regular maintenance and improvement of the existing sample of 40.000 households. An agreement was reached that these activities will start to be executed in the framework of regular annual statistical research activities of the Statistical office. The aim of the project was to assess - on the basis of expressed needs for adequate analyses - suitability of the present database as well as to identify the lacking data (health, wealth, etc.). Further activities for achieving the goals of the project in this period extended also to the area of promoting the ideas and the mission, particularly in the preparations for the final establishment of the "Council for the solidarity of cohabitation among generations and quality of population ageing" in Slovenia. A member of the research team thus became a member of the Council and participated in the co-formulation of its work programme. The emphasis was on the preparation of the programme as the whole; in this context the conceptual scheme of connections of "de iure" sources of public administrative data, as applied already in the framework of other research, was prepared.

On the basis of the extensive study of the methodology of the SHARE project's questionnaire, the translation of the main questionnaire was finished which in the future will serve as the background for the execution of the pilot questionnaire and the analysis of the collected answers. This will wind up the basic and very important preparatory activities for the inclusion in the next wave of the questionnaire on a broader sample of the population of households. Successful work of the research team resulted also in the invitation of an international consortium of research institutes which now already for several years have been participating in the project SHARE to join it in the continuation of the project - SHARE-PREP. This has as its main objective to assure the successful continuation of the project SHARE which is developing into an infrastructural project. In fact, SHARE project has been included in the ESRFI and its road map as part of ERA and as one of the five infrastructural projects in HSSs. The IER research team was also included in the related project SHARE-LEAP whose aim is to prepare and carry out the pilot and pre-test interviews of the 4th wave longitudinal questionnaire.